

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА II

БЕОГРАД, 17. МАЈ 1930.

БРОЈ 20

Опште Југословенско Банкарско Друштво и његова фамилија у усходећој линији

Историски поглед

Wiener Bankverein — Беч

Société Générale de Belgique — Bruxelles

Banque Belge pour l'Étranger — Bruxelles

Deutsche Bank und Disconto Gesellschaft — Берлин

Banque Commerciale de Balé

Опште Југословенско Банкарско Друштво А. Д. Београд—Загреб

Историски поглед

На место Аустроугарске, конзервативне по еволуцији и по духу, наступиле су младе државе, код којих не само живот тече брзим темпом, већ које су испуњене тежњом за што бржим напретком. И предисторија Општег југословенског банкарског друштва је један леп пример за то. Пре једне деценије била је у Загребу филијала Винер банкферијна противправно стављена под секвестар. Док су националне банке у то доба гигантским размерама развијале свој посао, национализирајући страна подuzeћа и оснивајући нова, дотле је дирекција загребачке филијале Винер банкферијна највећи део своје енергије утрошила на питање скидања секвестра. Наше „државнике“ из тога времена није ни најмање женирало да од секвестрираног непријатељског завода узму за државу зајам. Први новчани завод у Југославији, који је дао кредит тек основаној Југославији била је „Хрватска подружница“ Винер банкферијна у Загребу.

Исто тако је неразумљив начин, на који је било условљено скидање секвестра отварањем филијале у Београду. Много државничке мудрости није било у политици тадањег режима, кад се прво без правне основе ставља под секвестар један новчани завод, па се одлуком о скидању секвестра наређује истом да прошири свој посао отварањем нове филијале у престоници.

Винер банкферијн је пре рата био бечка велебанка. Бечко и пештанско банкарство стајало је на висини западно-европског. Оно је било пословно чак и врло тесно везано са немачким и италијанским банкарством, са којима је имало врло много заједничких додирних тачака банкарских, трговачких и индустријских. Винер банкферијн је био оснивач извесних великих подuzeћа у Италији. Бечке банке су располагале пре свега огромним националним средствима, нарочито из индустрије, која је била врло напредна. Исто тако оне су уживале кредите на европском тржишту.

Јачина највећег дела бечких банака лежала је у индустрији. Што је Аустрија последњих 50 година развила врло снажно индустрију у свима гранама има се захвалити чињеници, да је њезино банкарство бацило тежиште свога посла на индустријализацију земље.

Бечке банке биле су нека врста холдинга. Винер банкферијн је био пре рата горд на своје фирме. Он је био не само аустријска већ и бечка банка. Он је много полагао на то своје бечко обележје и тако се да објаснити што је он

ершио банкарску експанзију путем оснивања филијала у место нових установа.

И у Загребу се појавио Винер банкферијн са својом филијалом. Афилијације су обично стваране уз учешће двеју банака.

Саобразно принципу мешовито-банкарског система Винер банкферијн је, поред неговања банкарског посла, гледао да у Хрватској и Славонији нађе што јачу пословну базу у индустрији. Већ пред почетак Светског рата загребачка филијала имала је већину у неколико данас врло напредних индустријских подuzeћа, међу којима на првом месту треба поменути „Славекс“ шумско подuzeће, затим фабрику хартија „Вевче“ (који је ангажман од пре кратког времена напуштен).

Тешка су времена настала за бечко банкарство по свршетку Светског рата. Вођена је велика полемика међ економистима о томе, да ли је Аустријска република економски способна за живот или не. Ма како да се одговори на то питање, једно је ван сваке сумње, на име, да је бечком банкарству била потпуно одузета његова привредна база. Апсолутно је било немогуће, да бечко банкарство и без икаквих валутних потреса, који су наступили, одржи волумен својих послова и свој просперитет у границама, које су повучене уговором о миру, — све и да нису настале пертурбације, све и да није настало неочекивано национализирање аустријских подuzeћа у појединим државама наследницама.

Бечко банкарство је бриљантно пребродило аустријски валутни слом. Ни једно банкарство у свету није са толико опрезности, вештине и брзине успело да сачува један део своје активе благовременим преносом једног дела своје имаовине у стране девизе. Требало је много предострожности и предвиђања, па да се 1919. увиди, да се круна не може да врати са своје низбрдице и да је једини начин да се напусти коначно. Наравно да није било могућно целу имаовину пренети у валуте и девизе због тога, што је било немогућно мобилизирати је. Али су бечке банке баш у чињеници да се један велики део њихових подuzeћа налази у државама наследницама, гледале у неку руку као спас од валутне и економске кризе, у коју је ушла Аустријска република. Али је национализација подuzeћа, — у неким земљама јача, у неким мања, — смањила један део њихове имаовине.

Све би те кризе бечко банкарство мање више пребродило, да није дошло на крају треће и најтеже искушење.

Тешке економске прилике кроз које пролази аустријска привреда нанеле су му најтежи ударац. Од девет великих предратних банака у Бечу, имамо сада свега три. Нестало је Моравицезе Англо-банке, пропале су: Дисконтна банка, феркерсбанка и Унион банка, а фузионирао се Боденкредитаншталт, тако да имамо данас још Кредитаншталт, Винер-банкферајн и Нидерестерајхише Есконтгезелшафт. Ове су две банке до сада успешно савлађивале све тешкоће и чак последње године показују јак пораст њихових послова. Обе су банке одржане страним средствима, на два разна начина: Кредитаншталт се одржао повлачењем кредита са стране, нарочито преко Холандије и Америке. Банкферајн је ухватио много дубљу везу са страним капиталом: продајом великог пакета својих акција једном међународном конзорцијуму.

Wiener Bankverein, Беч

Ако упоредимо укупну суму биланса Винер банкферајна 1913. године од 918 милиона круна са износом од 1929. године од 534 милиона шилинга, онда видимо да Винер банкферајн, као у осталом и друге бечке банке које су остале у животу, није успео да волумен послова после рата погне на висину предратну.

После стабилизације аустријске валуте, 1929. година била је једна од најтежих за бечко банкарство, услед пољубане ситуације једне од најпознатијих бечких банака Боденкредитаншталта, која је морала психолошки пренети на све остале банке и изазвати општу узнемиреност међу капиталистима и појачано неповерење према банкама. 1929. година је позната као година јаког одлива уложака код великих бечких банака.

Винер банкферајн је бриљантно пребродило ту ситуацију. Он је био у срећном положају, да је у првој половини 1929. године имао врло велики пораст уложака, те је узнемиреност у другој половини 1929. године однео тај вишак, тако да је укупан износ уложака био 1928. године 72,9 милиона, а 1929. године 71,4 милиона шилинга. Тај срећан излаз из кризе банкарске 1929. године омогућен је Банкферајну чињеницом да је наслоњен на једну моћну међународну финансијску групу. Од укупно 2,750.0000 комада акција Банкферајна скоро половина се налази у рукама те моћне групе. Према томе сасвим је природно било да Винер банкферајн добије обилне кредите за време док је било повлачење улога и на тај начин и пре рока исплати све отказане уложке, а тиме је брзо пребродило кризу неповерења према банкарству у опште. Може се рећи да је два најтежа проблема решио Банкферајн тим напуштањем своје националне самосталности и наслоном на међународну финансијску групу; он је не само створио себи обилна средства за своје послове, — а то се види из чињенице, да је ставка повериоци у 1929. години скочила за 11 милиона шилинга према 1928. години, дакле баш у оно доба кад су потребни били капитали, кад је било неповерење према банкама, — иначе износ од 71 милион шилинга улога на штедњу, према капиталу од 55 милиона шилинга, збиља није никаква велика сума. 1913. године Банкферајн је имао 133 милиона круна улога, скоро за 100% више но данас. Може се рећи да Банкферајн не ради са капиталом, који долази од ситних улагача, нити у опште од штедиша, оне плашљиве и узбудљиве масе поверилаца, већ ради у главном са капиталом својим и своје фамилије или својих великих индустријских трговачких и пословних комитената. Код тог новца не постоји опасност повлачења из психолошких разлога. Сад може Винер банкферајн много спокојније да врши своје послове, а нарочито то да финансира индустрију, саобраћај и друга подuzeћа, која је у току деценија основао и са којима је тако интимно везан. Међу подuzeћима, која спадају под контролу Банкферајна има их међународних, и до-

маћих, има их врло напредних, а има их, која су у тешком положају из простог разлога, што је у тако истом положају целокупна народна привреда Аустријске републике. Неизбежно је, да криза кроз коју пролази аустријска народна привреда стави и аустријско банкарство у тешку ситуацију. Али у том је погледу Винер банкферајн много боље пролазио због тога, што с једне стране има могућност да своди на што мању вредност и да ликвидира све оно што се показало неспособно за живот, а да с друге стране дође до неограничено потребних средстава за финансирање просперних привредних грана. У активи видимо да трајно учешће код банака износи 20,4 милиона, хартије од вредности 9 милиона и конзорцијални послови 40,8 милиона укупно 70 милиона шилинга. Ту се налазе акције појединих иностраних и земаљских банкарских подuzeћа, даље хартије од вредности које Банкферајн има стално у свом портфељу, затим папири учешћа у емисији. То је у ствари и болно место код бечких банака. Јер један између знакова привредне кризе је потпуни дезинтересман аустријског капиталиста према акцијама у опште. Иоле већа понуда папира ма које врсте доводи до великих падова. Због тога је била неизбежна у Аустрији берзанска интервенција, ради спречавања да понуде са какве неочекиване стране изведу поремећај целог тржишта због тога што би курсеви дубоко пали. И првокласне хартије и акције првокласних подuzeћа и без обзира на њихов бојитет, опадају због равнодушности капиталиста према њима. И да нису бечке банке учиниле и чине стално велики напор у подржавању, криза би се стално погоршавала, већ и због несразмерно и неоправдано великих падова курсева акција.

Највећа позиција у активи су разна потраживања у износу 363 милиона шилинга. Од тога је делом покривено хартијама, делом другим вредностима, делом је потраживање од првокласних банака, делом рамбурс и кредити дати на робу, било на путу било у магацинима, делом покривено хипотекама, а један део, као што је то обичај на првокласне солвентне дужнике без покрића. У портфељу банчином налазе се и акције разних страних банака, као што су на пример Земаљска банка за Босну и Херцеговину, Опште југословенско банкарско друштво, пољски Банкферајн, Чешка Унион банка, Банка Франко-белж и т. д.

Завршни рачун Банкферајна за 1929. годину био је једна мала сензација, због тога што је једном енергичном одлуком сведена дивиденда од 7,5% на 5%; то је било изненађење за старе бечке банке, јер није обичај да се под нормалним приликама мења дивиденда у опште. Он је то учинио из намере за одржавањем здравог стања. По себи се разуме да су губици на паду курсева на тај начин покривени или из тихе резерве или из добити.

Société Générale de Belgique, Bruxelles

На челу Општег југословенског банкарског друштва налази се најстарија европска мобилијарна банка Société Générale de Belgique, Брисел. Она има данас најбогатији портфељ хартија од вредности међу европским банкама.

Société Générale је одавна заинтересовано у Винер банкферајн-у. Тај интерес знатно појачан преузимањем једног пакета акција после рата.

Société Générale је основано 28. августа 1822., пре сто осам година.

Она је банкарски колос, који је одавно израстао над границама и економском снагом своје отаџбине. Она би пре приличила држави, као што су Енглеска, Француска и Немачка. Интересантно је развиће те банке. И у лајичким круговима је познато да је она заинтересована и да контролира преко стотину разноврсних подuzeћа. Према томе би изашло, да је Société Générale de Belgique у ствари творац мешовитог банкарског система, за који се сматра да му је отаџбина Средња Европа, — специјално Немачка. Ипак

се не може рећи да је Société Générale de Belgique творац банкарског мешовитог система, јер су сасвим други мотиви били код ње но у Средњој Европи. Она је куповала акције појединих подuzeћа, као што их купује појединац, **искључиво за рентабилно пласирање капитала**. Може се рећи да је она пре рата вршила оснивачки посао само у иностранству. По себи се разуме да се временом из тога богатог портфеља развила жеља и потреба, да се овде онде створи већина у друштву и добије контрола над дотичним подuzeћем и утицај на њезину управу. Тако је постепено Société Générale de Belgique дошла на линију, која се назива мешовитим банкарским системом. Још пре рата је био чувен портфељ хартија од вредности тог друштва, нарочито у акцијама угљених рудника и металургије. Белгиску колонију Конго може се рећи да је она подигла. После рата је Société Générale de Belgique форсирала тај посао, нарочито за време инфлације, кад су папири куповани буд зашто. Тако је она успела у кратком времену да постане апсолутни господар велике и богате металургијске индустрије Белгије. За време инфлационе кризе она је форсирала куповину домаћих хартија, тако да се сматрало, да је она национализовала свој портфељ. Али се последње две три године почела поново да баца на иностране посао, при чему је нарочито обратила пажњу на државе Средње Европе и Балкан. Пре рата је Société Générale de Belgique имала тако рећи преодминантан утицај у белгиском банкарству. Она је била једина, поред Народне банке, која је имала филијале. А исто тако је велика група провинцијских банака била под њеном контролом. После рата она је добила три конкурента, на име Banque de Bruxelles, Солвај групу и групу банака под именом Беренбунд из Лувена. Белгиско банкарство имало је и сувише нерационално развиће после рата. Пре рата било је у Белгији свега 300 банкарских бироа, а данас има преко 2000. Истина да је у међувремену сељак прилично стекао готовине и почео да купује хартије од вредности, али је ипак и сувише много филијала и агенција за малу Белгију, а нарочито на селу. Société Générale de Belgique је развијала свој систем филијала, али у мањој мери него њезини конкуренти. Она је једна од најјачих међународних банака. Још пре рата је био чувен годишњи извештај ове банке са своје опширности, детаљности и истинољубља. Извештај за 1929. годину има 128 страна ин фолио; он је већи него онај наше Народне банке. У извештају се налази кратак преглед економског стања у земљи и на страни. Али оно што чини највећи део извештаја, то је детаљно полагање рачуна о свима ангажманима у хартијама од вредности. Пре свега тачно је изложен број акција сваког подuzeћа, које банка има у портфељу и које контролише. Назначена је њихова књишка вредност. Изложене су и околности, које би биле од утицаја на процену бонитета тих папира. Нема ни једне банке, која тако детаљно полаже рачун о своме портфељу у хартијама од вредности, као што то ради Société Générale de Belgique. Портфељ дели у следеће групе :

1. Железнице и трамваји,
2. угљени рудници,
3. металургијска индустрија,
4. електрицитет,
5. стаклена индустрија,
6. хемијска индустрија,
7. текстилна индустрија,
8. бродарство, разне индустрије,
9. банке и кредитне установе и осигурања.

У другу групу долази иностранство, а у трећу колонијална подuzeћа.

Укупан портфељ исказује друштво са 994 милиона или округло једну милијарду белгијских франака. Али то је једна бројка, која нема никакве везе са стварношћу, јер су све хартије означене далеко испод њихове праве вредности. Зато нека нам као најбољи пример послуже акције Винер банкерфајна, Беч. Њих има друштво у своме портфељу 200.000 комада, а вредност по комаду ставља са 15 франака. Међутим по курсном листу бече берзе, акција је вредела 24.50 шилинга. Вредност је снижена за 800%. Société Générale de Belgique заинтересовано је у жељезницама у

Кини, у Јужној Америци и многим другим преко-океанским државама. Из списка хартија од вредности у портфељу не може се дознати, у којој је мери друштво заинтересовано у домаћим и страним подuzeћима због тога, што је у њему, велики део акција друштава, која су у ствари холдинг, која сама управљају и контролишу велики број подuzeћа. Тако се на пример из списка не види, да је она главни акционар Софијског друштва за трамвај и осветлење и да има велики број акција Општег југословенског банкарског друштва због тога што их она има преко других својих подuzeћа, а не непосредно. Из биланса, на корицама нашег листа, видимо, да сопствена средства износе преко 2 милијарде франака. Милијарда је главница, а милијарда и 30 милиона је резерва. Још крајем 1927. године укупна сопствена средства су била непуне пола милијарде ; тек после валутне стабилизације настао је полет на новчаном тржишту у Белгији, које је искористила Société Générale de Belgique, јер је за две године повећала своја средства за 300%. Туђа средства износе око 4 милијарде 100 милиона франака, од чега су 83 милиона облигације, а 4 милијарде су обавезе по текућим рачунима и улошци на штедњу, од чега више од половине по виђењу.

За наше прилике врло је интересантан састав активе овога друштва. Касена готовина износи 338,5 милиона франака, затим капитал дат по виђењу или на врло кратак рок, као и готовине код кореспондената износе 1446 милиона франака. Те две ликвидне позиције износе 1.780 милиона франака. Менични портфељ износи 1170 милиона. Он је дакле мањи но што износе краткорочна потраживања и по виђењу, премда је портфељ сав краткорочан и о року платив. Према томе 2 милијарде 965 милиона франака потпуно је ликвидно и могло би се у року најдаље од три месеца реализирати. Потраживања по текућем рачуну износе 2 милијарде, а хартије од вредности и партиципације износе милијарду 288 милиона франака. Добит износи 294,6 милиона франака. Необично су мали издаци на управу : 43,2 милиона франака (са порезом !) Чиниоци добијају гратификацију од 5,8 милиона франака, а дивиденда износи 450 франака по акцији, чија је номинална вредност 1250 франака.

Тежиште друштва лежи у ставци „портфељ хартија од вредности“. Он је, као што рекосмо, округло једна милијарда по књигама. Али се иза тога крију огромне тихе резерве. По нашем мишљењу та ставка претставља најмање 3 милијарде франака. Значи, да тихе резерве износе најмање колико и сопствена средства. То не би било ништа необично код једне 108 година старе банке.

У управном одбору налази се као вице-гувернер г. М. Франки, који је био министар финансија кад је у Белгији изведена валутна реформа. Иначе је познат као експерт за банкарско-финансијска питања. У управном одбору је такође г. Жорж Тенис, бивши министар председник, иначе најпознатија личност на међународним економским скуповима, бивши председник међународне економске конференције у Женеви 1927. и садањи председник Међународне трговачке коморе. У управи је био и Делакроа, који је изненада умро у Висбадену пр. год. као експерт за Банку за међународне обрачуне.

Banque Belge pour l' Etranger, Bruxelles, Filiale de la Société Générale de Belgique, Bruxelles

Специјални банкарски тип је Банк Белж пур л'Етранже. Обичај је да пословно тежиште банке спада у њезину централу или на још једну њезину филијалу. Банк Белж има фактички седиште у Брислу, али тежиште посла пада ван Белгије, на четири континента. Она има јако развијен посао у Лондону. Њезина тамошња филијала учествује у великом финансијским трансакцијама у Енглеској. Врло велики обим послова има њезина филијала у Њујорку ; преко ње се обавља велики део куповања европских хартија од

вредности на Њујоршкој берзи за рачун Европљана. То је у задње време један од њезиних најлукративнијих послова. Огромног је обима њезина филијала у Паризу, која се налази на *place de la Bourse*, одмах са леве стране Париске берзе. Последње године ставља она ногу и на четврти континет, на Африку, оснивањем Банк Белж е Ентернационал ан Еџипт. У Италији је заинтересована у Банк Итало-Белж; у Аустрији Винер банкферијом, преко њега заинтересована је у Чехословачкој, у Ческој унион банци, која је настала из фузионарања Чехословачког банкарског друштва с Ческом уједињеном банком. У Чехословачкој има још неколико подuzeћа, у којима је заинтересован Банкфериј, Беч. Нарочито је јако развила свој посао Банк Белж у Бугарској преко банке Банк Франко-Белж е Балканик (постале из фузије Банк Франко-Белж де Билгари е Банк Балканик). Код нас је заинтересована код Општег југословенског банкар. друштва и Земаљске банке за Босну и Херцеговину. У Румунији има Банк Комерсиал де Румание, а у Шпанији Банко Интернационал де Индустирија и комерцио. У Кини има своју филијалу. Банк Белж носи у својој фирми назначења, да је филијала Сосиете женерал де Белџик. У Кини има филијалу Банк Белж права да издаје новчанице, од чега оно чини редовно употребу, као што се из приложеног биланса на корицама нашега часописа види: 30. јуна 1929. године, тих је новчаница било у оптицају 11 милиона франака.

Главница друштвена износи номинално 200 милиона франака, од чега још није уплаћено 53 милиона тако да фактички уплаћена главница износи 147 милиона франака. Главница се дели у три кола, прво коло акција је потпуно уплаћено од 500.— франака (на броју 189.131). Друго коло је такође од 500 франака (60.869 акција), али су уплаћени само са 25% ; а треће коло има 251.000 акција по 100 франака, од чега је уплаћено такође само 25 франака. Резерве износе 110 милиона франака, без дотације од 10 милиона франака на дан 30. јуна 1929. године, (кад је закључена пословна година овога подuzeћа).

Туђа средства износе округло 4300 милиона франака и то 2319 милиона по виђењу, а 1979 милиона са роком. Ту спадају и најразноврснији депозити, које има ова банка од својих заштитница и пословних пријатеља.

Из активне видимо да су само 9 милиона франака непокретности. Иначе 779 милиона је готовина у каси или код банака, а 667 милиона износи менични портфељ. Кредити дати банкама и банкарима износе 1275 милиона, а текући рачуни дати појединим подuzeћима износе 1615 милиона.

Укупан портфељ хартија од вредности износи 171 милион. Ту треба пре свега напоменути да је и овде исказана вредност много нижа, но што би она била по берзанским курсевима, или према фактичкој вредности. Друго, пракса је, да банке које оснива Банк Белж немају велику главницу, већ да се оне снабдевају капиталом преко текућих рачуна. И тако се може рећи да је велики део „потраживања од банкара“ потраживање од својих сопствених афилијација.

Под партиципацијама (од округло 24 милиона динара) обележавају се суме, које је уложила Банк Белж у послове, које изводи са појединим синдикатима банака ; у главном емисије разних хартија од вредности. Ти су послови кратког рока, они се брзо ликвидирају. То је износ који се затекао на дан 30. јуна 1929. године. Државом гарантоване хартије од вредности има банка свега 60 милиона франака.

Важна је позиција у активи и пасиви која се назива гаранција за акцепте, а у пасиви акцепти. На великим новчаним тржиштима, а нарочито у Лондону и Америци, обавља се једна врста банкарског посла, која је код нас непозната, о чему је г. д-р Белин писао пре кратког времена у „Народном Благостању“. То су акцепти. Банк Белж такође се бави тим послом, она даје на послугу појединим

подuzeћима своје акцепте, уз покриће које искључује сваки ризик. Акцепти Банк Белж се есконтују у Лондону и Њујорку под најповољнијом каматном стопом. Ангажмани у томе износе 800 милиона франака.

Добит износи 39 милиона франака, од чега је највећи део одређен за дивиденду, која је утврђена 10%, а 10 милиона за дотацију резервном фонду. Чиста добит износи у ствари 20% од уложеног капитала. То је одиста завидна добит, која се може постићи само овако огромном организацијом преко четири континента.

У управном одбору банчином налази се такође г. Тенис. Банком је руководио до свршетка пословне године г. Деве, који је био у главном са седиштем у Паризу, пошто је тамо много важнији посао но у Брислу. Деве је одступио, пошто се ангажовао у једној банци као ортак, али је зато остао у управном одбору Банк Белж. Он се сматра за једног од генијалних међународних финансијера. У седишту у Бриселу, које је контрола свију филијала, налази се као главни директор данас г. Пол Рамло, који је такође у управном одбору Југословенског банкарског друштва, а који је већ неколико пута био у Југославији и који врло добро познаје структуру и економске прилике код нас.

Ми смо у почетку казали да Банк Белж претставља један специјалитет у банкарству. Тешко да има још једне банке у Европи оваквога типа. Банка је чисто међународна, тако да се не може рећи где пада њено пословно тежиште, али пада свакако далеко ван њезиног правног седишта. Банка се може само тако разумети, ако се посматра економско развиће Белгије пре рата. Белгија је мала земља, која је са много издржљивости и способности форсирала спољну трговину и у чему је имала огромног успеха пре рата. Белгија је пре рата имала највећу спољну трговину на главу становника. На тај начин је Société Générale de Belgique могла да остане чисто национална белгијска банка, да сачува карактер једне националне установе и да остане у границама, а да развије посао онако, како се развијала спољна трговина Белгије.

Deutsche Bank und Disconto-Gesellschaft (D. D. Bank), Berlin

Упоређење развића банака немачких и аустријских после Светскога рата даје драгоцен материјал за проучавање питања о томе, који су најважнији фактори у развићу једне велеланке. Сматра се да су најмаркантније појаве у развићу једне и друге народне привреде после рата биле инфлација и депресиација домаће валуте. Она је била несразмерно већа у Немачкој него у Аустријској републици. Али на супрот томе имамо општу привредну кризу, која је нарочито у Немачкој у почетку била оштра, али је почела нагло да слаби 1924., док се је иста у Аустрији тако рећи заострила за последње три—четири године. Док је Немачка после валутне кризе извршила потпуну рационализацију своје индустрије и док је један велики део њезине индустрије био веома способан за живот и давао добре приходе, — нарочито она, која је радила за извоз, дотле је врло мали број у Аустријској републици показивао способност за живот ; већи део је пао у сушицу. Тај диференцијал између једне и друге индустрије имао је веома различито дејство на банкарство обеју земаља. Док је немачко банкарство, после преброђене валутне и привредне кризе, почело да узима велики полет, дотле је аустријско, као што смо мало пре видели, стално у назадку. Док ниједна бечка банка није ни издалека постигла свој предратни волумен послова, дотле је сасвим супротно развиће у Немачкој. Ово се може лепо да види на развићу најважнијих банкарских послова код Дајче Банк, Берлин. 1914. године износила је главница ове банке 250 милиона марака, а после валутне стабилизације редуцирана на 150 милиона, на којој је висини и данас. Резерве су износиле 178 и по милиона марака, и

гале су после стабилизације на 50 милиона, а 1928. године износиле су 90 милиона. Потраживања су износила 1914. године 1073 милиона марака, а 1928. године 1607 милиона. Повериоци су износили 2 милијарде 1914. године, 2,258 милиона 1928. године. Банка је у 1924. години била необично мршава, на пример повериоци су били пали од 1073 милиона на 206 милиона 1924. године, али су се нарочито рапидно после 1926. и 1928. године поправили и прешли стање од пре рата.

Снага немачког банкарства лежи у наслону на једну индустрију, која је после америчке технички најусавршенија, комерцијално одлично организована и у стању да на светском тржишту одоли свакој конкуренцији.

Винер банкферајн пао је пре месец и по дана у наручје највеће немачке банке, која је такође претрпела огромну пертурбацију 1929. године.

Читаоцима је познато из наших извештаја, да су те две велике немачке банке и то Дајче банк, највећа банка немачка, а пре рата и највећа банка на континенту европском и друга банка Дисконтогезелшафт, једна од најстаријих банака у Немачкој, фузионирале.

Разрађујући своју спољну мрежу Д. Д. Банк извршила је једну велику реорганизацију на бечком тржишту. Дајче банк је била давно заступљена на томе тржишту као командиторка банкарске куће Ефруси и Комп., чији је ортак г. Александар Вајнер, који је данас потпредседник управног одбора Банкферајна. Г. Вајнер је познат као бечки банкар, који има најбољих веза у Америци. Он је учинио много добра Аустријској републици и њезиној народној привреди својим драгоценим везама, које је употребио одмах после рата. Његове су банкарске везе биле исто тако велике и у Европи; ништа сјајније не говори него чињеница, да је његова командиторка била Дајче банк, Берлин, једна пре рата највећа банка на европском континенту.

Услед извршеног фузионирања у 1929. години веома је тешко и комплицирано направити историски упоредан преглед развића ове нове банке за последње две године. Ми ћемо само бацити поглед на карактеристику данашњег њезиног стања, при чему упозоравамо на завршне рачуне Дајче банк, који стоје такође на корицама нашега листа.

Број рачуна ове нове банке износи 800.000, а број чланова и послуге 26.000, она има 259 филијала и 177 варошких експозитура од којих 57 пада на Берлин. Д. Д. банка има само четири филијале у иностранству: у Цариграду, Данцигу, Катовицу и Амстердаму, али зато врло велики број иностраних завода, који су заинтересовани мање више акцијама. Цариградска филијала се прошле године фузионирала с Унион банком. И тако је услед фузионирања у Берлину дошло до промена у Софији: Кредитна банка у Софији, која је стајала под контролом Дисконто Гезелшафт, спојена је са филијалом Дајче банк. Због тешких економских прилика те две банке радиле су у Бугарској врло опрезно и врло умерено.

Главница Д. Д. Банк износи 250 милиона марака и тиме је она постала највећом банком на континенту. Резерве износе 160 милиона марака, преко половине главнице. Сопствена средства банчина износе 145 милиона марака, односно 3 милијарде динара.

Ми упозоравамо на завршне рачуне Дајче банк, јер су они идеално јасни и детаљно изложени у свима тачкама, и то је најважније за оцену структуре и ликвидитета једне кредитне установе. Повериоци износе 4,7 милијарде франака или 63,4 милијарде динара, а то је много више него целокупна актива целокупног нашег банкарства са нашом Народном банком. У централи и филијалама у унутрашњости Немачке 40% целокупног дуговања односи се на стране повериоце, у главном све путем тако званог рамбурс посла. Кад се од те позиције изузме онај део за који је заложена роба, онда дуговање страним поверилаца износи 29,99% од укупне пасиве. А исто тако много је веће дуговање у стра-

ној валути од стране филијала у иностранству, али банка тврди, да је 65% њеног дуговања у иностранству покривено њезиним сопственим потраживањима у девизама.

Банка је лањске године повела енергичну пропаганду за купљење ситних уложака на штедњу, пошто тврди да се у Немачкој не формира капитал код појединих индустријских подuzeћа, јер она једва животаре, већ у малим износивама по целој земљи, и због тога је банка увела штедне књижице и извршила пропаганду у целој земљи. Ту је био огроман успех, јер је тако придобила нових 1837 милиона марака. Укупне непокретности вреде преко 111 милиона марака, у то спада 378 банкарских зграда у 229 вароши, поред тога има још 194 зграде које не служе самој банци и 26 неозиданих плацева. Банка је при давању кредита водила строго рачуна да помогне и средњем сталежу и она тврди да се 90% целокупних потраживања односи на кредите испод 50.000 марака и то до 5.000 марака је 67,338 дужника, од 5 до 20 хиљада је 14024 дужника, а од 20 до 50 хиљада је свега 61.241 дужника.

Готовина је била 193 милиона марака, односно 2 милијарде и 600 милиона динара. Друга најважнија позиција у активи јесу потраживања по текућим рачунима од 2,4 милијарде марака. Од тога је непокривено свега 714 хиљада марака (значи да су то првокласни кредити), а покривен остатак од 20 милиона хартијама којима се тргује на берзи, и 1077 милиона марака разним другим сигурностима. Менични портфељ износи 1249,8 милиона, од чега су 150 милиона благајнички записи држава.

Готовина код разних банака износи 431 милион марака, а репор и ломбард хартија од вредности 252 милиона. Кредити на робу, која је на путу и у магацинима под јавном контролом износе 700 милиона марака округло.

Исто је тако идеално изложен рачун губитка и добитка Д. Д. банке. На 231 милион марака добити, пословни трошкови износе 156 милиона марака округло, поред 24,8 милиона разних социјално-политичких трошкова и за члановнике 15 милиона. Од тих 32 милиона марака заједно са добитком из претпрошле године, укупно 34 милиона марака дели се дивиденда од 10%. Акције су на 1000 марака.

Дајче банк и Дисконто Гезелшафт играле су велику улогу у социјалном, политичком и економском животу. Немачке; то су били главни пионири индустријализације и оне су управо својом политиком дале правац и убрзале развиће немачке индустрије. А индустријски полет Немачке био је појав, који је зграђивао цео свет. Целокупна Европа, био је појав, који је забрињавао цео свет. Целокупна Европа, а нарочито Енглеска стале су запрепашћене пред колосалним развићем немачког економског живота. У томе је немачко банкарство у шест великих банака у Берлину играло пресудну улогу, а на челу свих њих и далеко пред њима била је Дајче банк. Директори ових банака играли су видну улогу. Први директор Дајче Банк био је годинама један од најутицајнијих чланова горњег дела парламента. У саставу дирекције Дајче банк, а она је многобројна, долази стално један велики број првокласних глава у целој Немачкој. Дајче банк имала је за директора ретку финансијско-економску главу професора д-р Хелфериха. У надзорном одбору налазе се г. д-р Макс фон Шинкел, д-р Л. Саломонсон, Артур фон Гвинер.

Дајче банк била је та, која је у највећем обиму практиковала банкарску експанзију преко граница Немачке по целој свету. У књизи нашег посланика у Лондону г. д-ра Ђурића, која је то питање третирао, има драгоцених података о експанзији немачког банкарства у иностранству, а нарочито Дајче банк. Прекоморске земље, Јужна Америка, Југо-источна Европа и ближи исток, били су терени, на коме је Дајче банк јако развила делатност и одржавала своје филијале и афилијације. Интересантна је ствар да се Дајче банк никад није интересовала за предратну Србију. Било је покушаја, нарочито је министар финансија д-р Пачу, који је

стајао у личним добрим односима са дирекцијом Дајче банк, покушавао више пута да је заинтересује, али увек без успеха. А ни после рата Дајче банк није имала никакав непосредни интерес код нас. Може се рећи, да је први пута велика банка, која има јачу позицију у немачкој народној привреди него сама новчанична банка, ступила у ближи додир са нашом народном привредом, улазећи у фамилију Општег југословенског банкарског друштва Београд—Загреб.

Banque Commerciale de Bâle

Ова банка је веран члан конзорцијума Société Générale de Belgique, она иде с њом паралелно у свима међународним пословима нарочито после рата, тако да се може рећи, да је ова банка од свију швајцарских банака најјаче ангажована у подuzeћима ван Швајцарске. Услед оскудице простора немогуће нам је извршити анализу биланса ове банке, него ћемо се ограничити само на именовану њених главних интереса ван Швајцарске. Од 1922. године она је заинтересована у Винер банкферајну, а истовремено је узела пакет акција Земаљске банке за Босну и Херцеговину. 1923. године је заједно са Винер банкферајном и Banque Belge pour l'Étranger основала општи Банкферајн у Пољској, а 1928. године је учествовала у оснивању Општег југословенског банкарског друштва Загреб—Београд, у чијем је управном одбору и она представљена. Тако исто учествовала је она у фузији чешког Банкферајна са чешком Унионбанком у Прагу, где такође има своје претставнике у управ. одбору. Поред тога она одржава интимне везе са Crédit Commercial de France у Паризи, Кредито Италијано у Милану и Чез Нешенел Бенк у Америци. Стоји у врло блиским везама са Banque de l'Union Parisienne. Исто је тако заинтересована са Инион финансијер полонез у Брислу и у разним другим пословима свога концерна. Врло је много заинтересована у талијанској електричној индустрији, а исто тако има и акције Албанске народне банке у Тирани.

У управни одбор Општег југословенског банкарског друштва ушао је ове године г. Готлиб Моравец, председник Унион банке у Прагу. Али ми не можемо ову банку сматрати за фамилију Општег југословенског банкарског друштва у усходећој линији; због тога о њој нећемо овде говорити.

Опште Југословенско Банкарско Друштво А. Д. Београд—Загреб

Свака већа банка има мање више своју пословну индивидуалност, али се за Опште југословенско банкарско друштво може рећи, да у својој пословној политици иде сдвојеним, оригиналним путем. Пословна политика ове банке могла би се карактерисати са ово неколико речи: Концентрација на мали број врло великих комитената и врло солвентних.

Пословна веза се обавља помоћу контокорента, који се појављује овде у свом буквалном смислу т. ј. кредитни однос између банке и комитента алтернативан је. То су велика подuzeћа која имају с времена на време врло велике потребе за капиталом, а периодично пак сама располажу великим готовинама, те су каткад дужници за велике суме, а каткад повериоци за тако исто велике износе. Пословна политика коју води Опште југословенско банкарско друштво потиче из традиције Банкферајна, загребачке филијале, која тим путем иде готово од свога почетка. Тако се може рећи да је Опште југословенско друштво, бар у колико се тиче Загреба, банка једног малог броја врло великих и солвентних подuzeћа и подузетника.

Управна политика Општег југословенског друштва заснована је на широким и великим концепцијама, оно иде путем великих банака у западној Европи. Опште југословенско банкарско друштво је познато са релативно брзе одлуке о врло великим и замашним трансакцијама. Као што у погледу давања кредита бира муштерије великог обима и

великог капацитета, тако је и цела његова пословна политика карактерисана великим потезима. Опште југословенско банкарско друштво биће прва наша емисиона банка, кад се буде развило наше тржиште капитала и буде способно за примања нових хартија од вредности.

Опште југословенско банкарско друштво показивало је од увек велике склоности ка комерцијалним пословима и трансакцијама које су сличне емисијама великих пакета хартија од вредности. Ова је банка сушта противност депозитном заводу: док последњи ради на ситно, јер је ситна зарада и ситан посао, а велики број муштерија, дотле ова банка ради на крупно у великим потезима. Ту пословну политику могло је водити Опште југослов. банкарско друштво у Загребу, где је најбоље развијено наше новчано тржиште; у Загребу је било послова те врсте. И сада је Опште југословенско банкарско друштво на челу једног банкарског конзорцијума, који спрема емисију облигација Загребачке општине. Ту политику није могло да води Опште југословенско банкарско друштво са својом филијалом у Београду, а још мање ће моћи са оном у Новом Саду. Београд и Нови Сад су тржишта која дају боље резултате кад се ради на ситно и на мало. У Новом Саду морала је банка поћи оним путем, који је најбољи у томе крају за пласирање капитала: давање кредита на подлогу непокретних имања. У Београду оно осцилира између текућег рачуна у смислу загребачком и есконта меница у смислу србијанском.

Још ће веће користи имати Опште југословенско банкарско друштво него Винер банкферајна у Бечу од циљенице, да је ово један део своје самосталности напустило у корист великог међународног синдиката. Сад је Опште југословенско друштво банка која може да располаже у свако доба великим износима капитала за циљеве наше народне привреде. Оно се већ неколико пута показивало као понуђач и у комбинацијама великих финансијских трансакција за рачун јавноправних тела као држави и монополској управи. Оно је посредовало једном већем зајму једне велике наше установе, коју у осталом одавно ликвидира.

Из завршних рачуна видимо, да је укупна биланса Општег југослов. банкарског друштва порасла од 420 милиона 1928. године на 495 милиона односно 18%. Веровници су порасли само за 16 милиона, а улошци на књижице и по текућим рачунима порасли су за 52 милиона динара.

Тај прираштај обртног капитала од преко 60 милиона динара употребљен је пре свега за повећање ставке дужници за 45 милиона динара. Менице су порасле за 4 милиона, државне хартије од вредности за 10 милиона динара, а остале хартије за 6 милиона и готовина за 6 милиона. Нарочито треба истаћи врло велики пораст државних хартија од вредности у шта спада и куп наших доларских папира од 250 хиљада долара, који је извршен у врло повољном моменту и на коме је банка морала знатно зарадити. Остале хартије, које се котирају на нашим берзама порасле су за 100%; ту долазе вероватно и хартије подuzeћа које банка контролише и акције Народне банке. У активи се показује инвестиција од 12 милиона динара; под тиме се има разумети непокретност, пошто банка нема никаквих својих подuzeћа, да би се та ставка могла назвати инвестицијом.

Главница је остала непромењена од 100 милиона динара, а резерва 25 милиона динара. Позиција хартије од вредности, које се котирају на нашим берзама, обухватала је један пакет акција Вевче, које је банка у овој години продала Љубљанској кредитној банци, а према нашим информацијама под врло повољним условима. Приходи показују пораст од преко 5 милиона динара, према претпрошлој години, док су расходи остали непромењени. Тако износи чиста добит 6,1 милион, а са преносом добити из 1928. године 10 милиона динара. На име дивиденде исплаћује се 5%. То је свакако акт једне велике предострожности, која је омогућена тиме, што је његовим акционарима свеједно, хоће ли зараду примити у виду дивиденде, или повећане резерве.